

Pia Lohikoski vas

Kirjallinen kysymys taide- ja kulttuurialan työttömyysturvasta

Eduskunnan puhemiehelle

Taiteen ja kulttuurin alalla harvoilla on mahdollisuus työllistyä kokoaikaisiin, vakituisiin palkkatyösuhteisiin. Ala onkin hyvä esimerkki siitä, että niin kutsuttua epätyypillistä työtä on ollut olemassa aina. Silpputyö on kovaa vauhtia yleistymässä myös muilla aloilla. Työttömyysturvajärjestelmä ei kaikissa tapauksissa vastaa nopeasti muuttuvaa työelämää. Sosiaaliturvajärjestelmämme tunnistaa erityisesti taiteen ja kulttuurin työntekijöiden tilanteet huonosti, ja väliinputoaminen onkin näillä aloilla yleistä.

Vain harva taiteilija elää pelkästään taiteellisella työllä. Tuloja voi yhdellä ihmisellä tulla esimerkiksi lyhytaikaisista työsuhteista, työkorvauksista, myynti- ja lipputuloista, tekijänoikeuskorvauksista ja palkkiosta. Taiteilijat ja kulttuurialan työntekijät ovat hyvin moninainen joukko, jossa työllistytään hyvin eri tavoin. Toisten tuloissa painottuu enemmän apurahat ja muut palkkatulot. Toisilla pääasiallinen tulonlähde voi olla esimerkiksi teosmyynti.

Taiteen ja kulttuurin ammattilaiset eivät voi kaikissa tilanteissa luottaa työvoimaviranomaisten asiantuntemukseen oman alansa erityispiirteistä. Ongelmaksi muodostuu erityisesti omassa työssä työllistymisen tulkinnanvarainen kategoria. Lisäksi työttömyysturvajärjestelmä ei tunnista taiteen ja kulttuurin tulonhankinnan ja työllistymisen edistämisen erityispiirteitä.

Taiteellinen työ vaatii jatkuvaa ammattitaidon ylläpitämistä, eikä taiteilija voi lopettaa kokonaan taiteellista toimintaa työttömyyden aikana. Työn hakeminen vaatii uusia työnäytteitä ja suunnitelmia, eli taiteellisen työn ajattelua ja sanallistamista. On koko yhteiskunnan etu, että kaikilla olisi oikeus ylläpitää ammattitaitoaan myös työttömyysaikana.

Lainsäädännössä määritellään, kuinka ansiotulot vaikuttavat työttömyysturva-oikeuteen ja etuuden määrään. Kuitenkin erityisesti siinä, milloin ihmisten katsotaan olevan työmarkkinoiden käytettävissä, on tulkinnanvaraa. Moni jättää hakematta itselleen kuuluvaa etuutta, koska pelkää arvaamattomalta tuntuvaa tulkintaa työttömyysturvasta ja siihen liittyviä riskejä.

Työttömyysturvan epäselvien ja jopa virkailijasta riippuvien tulkintojen ja ohjeiden vuoksi erityisesti kulttuurikentän työntekijöiden piirissä on myös pelon ilmapiiriä. Vaikka työttömältä toivotaan omaehtoista aktiivisuutta, esimerkiksi pelkkä sosiaalisen median tai verkkosivujen päivittäminen, satunnainen laskutettu työ tai teosmyynti voidaan tulkita päätoimiseksi yrittäjyydeksi ja näin esteeksi työttömyysturvalle. Viranomaisen virhetulkintojen pelko voi aiheuttaa passiivisuutta ja luovan työn halvaantumista, mitä ei voida nähdä kenenkään etuna.

Kirjallinen kysymys KK 59/2026 vp

Työttömän palvelujärjestelmän ja etuusjärjestelmän välillä on siis ristiriitaa, mikä aiheuttaa ongelmallisia tilanteita sekä työttömälle työnhakijalle että viranomaisille. Palvelujärjestelmä tunnistaa työvoimapolitiikan tavoitteen rohkaista työnhakijoita aktiivisuuteen työllistymisensä eteen, mutta etuusjärjestelmä saattaa rangaista siitä.

On ilmennyt tilanteita, joissa työvoimaviranomainen on kannustanut työtöntä esimerkiksi sivutoimiseen opiskeluun, ja tämä on kirjattu työtöntä velvoittavaan työllistymissuunnitelmaan. Viranomaisten virheellisten ohjeiden tai lain monitulkintaisuuden vuoksi työtön on joutunut kuitenkin työttömyysturvan takaisinperintään, kun opinnot onkin jälkikäteen tulkittu työttömyysturvan esteeksi.

Työttömyysturvajärjestelmä on rakennettu niin, että työttömän on jaksettava ja osattava lähteä raskaaseen valitusprosessiin virheellisiä tulkintoja ja tästä johtuvia vääriä takaisinperintöjä kohdatessaan. Työttömyyskassojen toimintaa valvovan Finanssivalvonnan raportista ilmenee, että vuonna 2024 yleisin takaisinperinnän syy oli työttömyyskassan tekemä virhe.

Työttömyysturvajärjestelmä toimii kuitenkin oikein, kun työnhakija voi luottaa viranomaisen päätöksiin ja ohjeisiin. Jos työtön on saanut työvoimapolitiittisen lausunnon, jonka mukaan opinnot, oma työ tai yritystoiminta ovat sivutoimisia, hänen täytyy pystyä luottamaan siihen. Järjestelmään on kuitenkin nyt sisäänrakennettu riskejä, joista esimerkkejä ovat epäselvät tulkinnat opiskelun tai yritystoiminnan vaikutuksista etuuksiin. Riskien ei pitäisi kuitenkaan kaatua työttömän niskaan tulkinnan ollessa epäselvä tai ristiriitainen jopa lakia soveltavalle viranomaiselle.

Työttömyysturvajärjestelmä toimii toisaalta oikein myös silloin, kun se on mahdollisimman selkeä työvoimaviranomaisille. Tilanne onkin kohtuuton myös työvoimavirkailijoille, jotka eivät yksinään voi vastata järjestelmän puutteisiin ja työttömyysturvalain monitulkintaisuuteen vastaamisesta. Virkailijoiden vastuu lausuntojen kirjaamisessa on suuri, sillä väärät lausunnot voivat johtaa jopa kymmenien tuhansien eurojen etuuksien takaisinperintään. Virkailijat eivät saa tehdä virheitä, mutta monimutkaisessa järjestelmässä niitä myös tehdään. Jatkuvasti muuttuva työttömyysturvalainsäädäntö koetaan myös kiireisessä työvoimavirkailijoiden arjessa isoksi haasteeksi.

On koko yhteiskunnan etu, jos työttömyysturvajärjestelmä on helposti ennakoitava ja tunnistaa myös eri alojen, kuten taide- ja kulttuurialan, erityispiirteitä, eikä rankaise työtöntä työnhakijaa aktiivisuudesta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko oikein, että työtön työnhakija kantaa taloudellisen vastuun työvoimapolitiittisen lausunnon oikeellisuudesta jopa silloin, kun virhe johtuu viranomaisen virheellisestä tulkinnasta, harhaanjohtavasta ohjeesta tai huolimattomuudesta selvitystä tehdessään,

Kirjallinen kysymys KK 59/2026 vp

mitä hallitus aikoo tehdä, jotta viranomainen tulkitsisi TTL 2:5 §:ää tavalla, joka mahdollistaa aktiivisen työhaun ja osaamisen kehittämisen myös niin kutsutussa epätyypillisessä työssä, esimerkiksi taide- ja kulttuurialalla,

miten hallitus aikoo varmistaa, että hakija saa hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti ennakoivaa neuvontaa tilanteeseensa luotettavasti,

onko hallitus valmis muuttamaan työttömyysturvalakia siten, että opintojen ja pienimuotoisen yritystoiminnan tai omassa työssä työllistymisen sivutoimisuuden arvioinnissa luotettaisiin ensisijaisesti hakijan omaan ilmoitukseen,

onko hallitus valmis määrittelemään laintasoisesti yrittäjänä tai omassa työssä työllistyvän sivutoimisuudelle viikkotyötuntirajan, esimerkiksi siten, että alle 18 tuntia katsottaisiin sivutoimiseksi ja

pitääkö hallitus oikeusvaltioon kuuluvana ja perustuslain mukaisena käytäntöä työvoimaviranomaisen käyttöön ottamasta ilmiantokanavasta, jossa voi jättää vihjeen mahdollisesta työttömyysturvan väärinkäytöksestä, mutta KEHA:n ohjeen mukaan hakijan selvityksille ei anneta painoarvoa, jos kanavasta on saatu näyttöä väärinkäytöksestä?

Helsingissä 2.3.2026

Pia Lohikoski vas